

УДК 658.

О. В. Гривківська,

к. е. н., доцент кафедри фінансів, Європейський університет, м. Київ

І. І. Мельник,

аспірант кафедри економіки, Європейський університет, м. Київ

ОЦІНКА ФІНАНСОВОГО ПОТЕНЦІАЛУ САНАТОРНО-КУРОРТНИХ ПІДПРИЄМСТВ ТУРИСТИЧНО-РЕКРЕАЦІЙНОЇ ГАЛУЗІ ВІННИЦЬКОГО РЕГІОНУ

У статті проведено оцінку фінансового потенціалу санаторно-курортних підприємств Вінниччини.

Ключові слова: ефективність, санаторно-курортні підприємства, фінансовий потенціал підприємств, показники.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Розвиток туристично-рекреаційної галузі сьогодні є надзвичайно актуальним для України, оскільки туризм є одним із важливих чинників виходу нашої економіки з кризи, стабільного і динамічного збільшення надходжень до бюджету, позитивного впливу на стан справ у багатьох галузях національної економіки, підвищення зайнятості населення, розвитку в ринкових відносинах. На фоні загального обсягу туристичних послуг, в умовах посилення конкуренції на світовому туристичному ринку особливої актуальності і значення набуває реформаторський підхід до розв'язання багатьох проблем управління галуззю, в тому числі й з питань оцінки ефективності управління фінансовим потенціалом підприємств.

АНАЛІЗ ПУБЛІКАЦІЙ

Дослідженням проблем туристично-рекреаційної сфери і територіальних рекреаційних комплексів присвятили наукові праці відомі українські й зарубіжні вчені А. С. Гринів [3], О. І. Гулич [4], В. І. Мацала [6] та інші. Зазначені вище

наукові праці відображують проблеми розвитку рекреаційних регіонів, туристично-рекреаційних ресурсів, фактори регулювання екологічно збалансованого розвитку курортно-оздоровчих територій тощо, не вдаючись до фінансового складових цих проблем.

Щодо дослідження фінансового потенціалу підприємств, то сучасні концепції діагностики ефективності управління ним знаходять своє відображення у працях науковців [5; 8; 9], які застосовують певні моделі або використовують сукупність моделей та методик. Однак, в літературі найчастіше мова йде про аналіз ефективності використання капіталу [1], який здійснюється за допомогою коефіцієнтів рентабельності, оборотності та капіталовіддачі.

Концептуальні підходи до вивчення фінансового потенціалу санаторно-курортних підприємств як складової туристично-рекреаційного інституту поки що перебувають на початковій стадії свого становлення. У зв'язку з цим недостатньо уваги приділяється дослідженням туристично-рекреаційної діяльності з точки зору фінансово-економі-

чної доцільності та ефективності. З огляду на вищесказане виникає необхідність більш повної та комплексної оцінки ефективності управління фінансовим потенціалом підприємств туристично-рекреаційної галузі з врахуванням особливостей роботи підприємств у цій сфері.

Метою статті є теоретичне обґрунтування та методика оцінки фінансового потенціалу санаторно-курортних підприємств Вінницького регіону.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ

Реалізувати оптимальне управління ФПП неможливо без вирішення проблеми оцінки ефективності управління потенціалом підприємства. Л.С. Головка [2] слушно виділила перелік основних проблем, які виникають у роботі науковців та економістів при вимірюванні потенціалу підприємства, а саме:

— спостереження мінливих станів вимірюваного об'єкта — методологічна проблема;

— розробка моделі вимірювання потенціалу як складного об'єкта; комплексної оцінки ефективності розвитку потенціалу; оцінка ефективності функціонування ПП — теоретична проблема;

— вибір вимірників для оцінки якісних аспектів потенціалу — кваліметрична проблема;

— визначення величин, які використовуються у розрахунках: показників, індикаторів, критеріїв, які повинні відповідати якісно-кількісному оцінюванню — метрологічна проблема;

— пошук, вибір та створення адекватних одиниць вимірювання й приведення їх у зв'язану метричну систему — метрична проблема;

— створення організаційно-технічного механізму, що може практично вирішувати задачі вимірювання потенціалу корпорації — організаційна проблема.

Методологічний підхід щодо вимірювання потенціалу підприємства та визначення ефективності його управління визначається тим, яка економічна модель буде покладена в основу цих процесів. Перш за все, необхідно визначити фундаментальну теоретичну модель, яка здатна відображати особливості процесів і процедур різнобічних проявів потенціалу. Визначена модель повинна відповідати таким вимогам:

— адекватність процесам і процедурам вимірювання;

— відповідність базовим категоріям сучасної економічної теорії;

— наочність і об'ємність, тобто можливість графічного та просторового представлення;

— варіабельність, яка допускає динамічний підхід до моделі;

— прогностичність як здатність визначення можливих наслідків проведених перетворень моделі [2].

При оцінці ефективності фінансового потенціалу підприємств деякі науковці зосереджують свою увагу на питаннях управління капіталом. На думку І.А. Бланка [1], у зарубіжній практиці управління капіталом найбільше розповсюдження отримали такі розробки економістів, як системи інтегрального фінансового аналізу. Серед них:

— Дюпонівська система інтегрального аналізу ефективності використання капіталу підприємства, розроблена фірмою "Дюпон" (США);

— матриця оцінки результату інтегрального аналізу коефіцієнта рентабельності капіталу підприємства, що використовується для інтерпретації результатів, які отримують при використанні "Моделі фірми Дюпон". За допомогою цієї матриці можна виявити основні резерви підвищення рентабельності капіталу підприємства;

— система SWOT-аналізу, сутність якого полягає в дослідженні характеру сильних і слабких сторін підприємства відносно можливостей використання його капіталу, а також позитивного і негативного впливу окремих зовнішніх (екзогенних) і внутрішніх (ендогенних) факторів на умови його використання;

— об'єктно-орієнтована система інтегрального аналізу використання капіталу підприємства, розроблена фірмою "Модернсофт" (США), що базується на використанні комп'ютерної технології і спеціального пакету прикладних програм;

— інтегральна система портфельного аналізу, який базується на використанні "портфельної теорії", відповідно до якої рівень прибутковості портфеля фондових інструментів розглядається в системі "прибуток — ризик".

Усі ці системи інтегрального аналізу ефективності використання капіталу, безперечно, мають безліч позитивних сторін і широко застосовуються у зарубіжній практиці. Наведені методики вимагають від аналітиків великої самостійності в підборі показників аналізу і, крім того, відповідного програмного забезпечення, комп'ютерної техніки.

Проте, на українських підприємствах слід

Таблиця 1. Рейтингова оцінка фінансового потенціалу підприємств за фінансовими показниками

Найменування показника	Високий рівень ФП	Середній рівень ФП	Низький рівень ФП	Критичний рівень ФП
Коефіцієнт автономії	>0,5	0,25-0,5	0,1-0,25	<0,1
Коефіцієнт забезпеченості активів власними коштами	>0,1	0,025-0,05	0,01-0,025	<0
Коефіцієнт маневреності	>0,4	0,2-0,4	0,1-0,2	<0,1
Коефіцієнт абсолютної ліквідності	>0,3	0,1-0,2	0,05-0,1	<0,05
Коефіцієнт швидкої ліквідності	>0,7	0,5-0,7	0,3-0,5	<0,3
Коефіцієнт поточної ліквідності	>1,5	0,5-1	0,25-0,5	<0,25
Рентабельність сукупних активів	>0,1	0,05-0,1	0,025-0,05	<0,025
Рентабельність власного капіталу	>0,15	0,05-0,15	0,01-0,05	<0,01
Рентабельність продаж	>0,1	0,025-0,1	0,01-0,025	<0,01

використовувати лише алгоритми зазначених методик (послідовність дій), а систему кількісних показників ефективності використання фінансових ресурсів доцільно обирати самостійно залежно від особливостей функціонування вітчизняних підприємств [7].

Заслужує на увагу методика оцінювання ефективності фінансового потенціалу підприємств з використанням інтегрального показника. Слід взяти до уваги розробки авторів [10], що дозволили на основі існуючих оціночних показників потенціалу підприємств запропонувати комплексний показник, який враховував би не тільки широко застосовувані фінансово-економічні, техніко-технологічні й трудові показники потенціалу,

стійкість, платоспроможність та ліквідність підприємства. На даному етапі пропонується провести експрес-аналіз основних показників;

— формування системи фінансових показників, за якими буде проведено ранжування та визначення порогових значень коефіцієнтів з метою віднесення їх до того чи іншого типу фінансової стійкості та рівня фінансового потенціалу підприємств:

1) підприємства, що мають абсолютний тип фінансової стійкості та високий рівень фінансового потенціалу;

— підприємства, що мають нормальний тип фінансової стійкості та середній рівень фінансового потенціалу;

— підприємства з нестабільним типом фінансової стійкості та низьким рівнем фінансового потенціалу;

— підприємства з кризовим типом фінансової стійкості та критичним рівнем фінансового потенціалу (див. табл. 1).

Якщо показник має високий рівень йому присвоюється 4 бали, середній — 3, низький — 2 та критичний відповідно 1 бал. Підприємства, сума балів яких знаходиться в межах 10—19 — мають критичний рівень фінансового потенціалу, 20—29 — низький рівень фінансового потенціалу, 30—39 —

Таблиця 2. Характеристика рівнів фінансового потенціалу підприємств

Тип фінансової стійкості та рівень фінансового потенціалу підприємств	Коротка характеристика
Абсолютний тип фінансової стійкості та високий рівень фінансового потенціалу	Діяльність підприємства прибуткова. Фінансове становище стабільне.
Нормальний тип фінансової стійкості та середній рівень фінансового потенціалу	Діяльність підприємства прибуткова, однак фінансова стабільність багато в чому залежить від змін у зовнішньому та внутрішньому середовищі
Нестабільний тип фінансової стійкості та низький рівень фінансового потенціалу	Підприємство фінансово нестабільне
Кризовий тип фінансової стійкості та критичний рівень фінансового потенціалу	Підприємство збиткове, фінансово нестабільне, близьке до банкрутства

Таблиця 3. Рейтингова оцінка фінансового потенціалу санаторно-курортних підприємств Вінниччини за 2005–2007рр.*

Показник	Підприємство																	
	ТОВ «Поділля»			ТОВ «Подільський Артек»			ДП «Сокілець»			ДП «Авангард»			ТОВ «Березовий Гай»			ДП «Гірський»		
	2005 р.	2006 р.	2007 р.	2005 р.	2006 р.	2007 р.	2005 р.	2006 р.	2007 р.	2005 р.	2006 р.	2007 р.	2005 р.	2006 р.	2007 р.	2005 р.	2006 р.	2007 р.
1. К-т маневреності	к	к	к	к	к	к	с	с	н	к	к	к	к	к	к	к	к	к
2. Коефіцієнт забезпеченості власними оборотними коштами	в	в	в	в	в	в	в	в	в	с	в	с	к	к	к	к	к	в
3. К-т автономії	в	в	в	в	в	в	в	в	в	в	в	в	в	в	в	в	в	в
4. Коефіцієнт довгострокового залучення позикових коштів	к	к	к	к	к	к	к	к	к	к	к	к	к	к	к	к	к	к
5. К-т абсолютної ліквідності	с	с	с	в	в	в	в	в	в	в	в	в	к	к	к	в	в	в
6. К-т швидкої ліквідності	в	с	с	в	в	в	в	в	в	с	в	в	н	к	н	в	в	в
7. К-т поточної ліквідності	в	в	в	в	в	в	в	в	в	в	в	с	с	н	с	в	с	в
8. Рентабельність сукупних активів	к	к	н	к	к	н	к	н	с	к	к	к	к	к	к	к	к	с
9. Рентабельність власного капіталу	к	к	к	к	к	н	к	к	к	к	н	н	к	к	к	к	к	к
10. Валова р-ть продаж	с	с	с	к	н	с	в	к	к	с	с	в	в	к	к	с	к	к
Результат оцінки	26	25	26	25	26	29	30	28	28	25	28	30	19	14	16	24	21	27
Рівень ФПП	н	н	н	н	н	н	с	н	н	н	н	с	к	к	к	н	н	н

* — рівні потенціалу: В — високий; С — середній; Н — низький; К — критичний.

середній рівень фінансового потенціалу та 40 і більше — високий рівень фінансового потенціалу. Для визначення рівня фінансового потенціалу порівнюються отримані значення фінансових коефіцієнтів із запропонованою шкалою, після чого дані заносимо в таблицю (див. табл. 2).

Зазначимо, що об'єктивна, доцільна і конкурентна система оціночних показників фінансового потенціалу підприємств повинна відповідати наступним вимогам:

1) обмежена кількість коефіцієнтів, що безпосередньо впливають на прийняття управлінських рішень щодо управління фінансовою діяльністю підприємства;

2) використання при розрахунку показників даних публічної бухгалтерської і статистичної звітності, мінімізація використання внутрішньої інформації — основним джерелом інформації для визначення потенціалу підприємства є бухгалтерська (фінансова) звітність підприємства, а саме: бухгалтерський баланс (Ф.1), звіт про дебіторську або кредиторську заборгованість (Ф.1-б), звіт про фінансові результати діяльності підприємства (Ф.2), примітки до річної фінансової звітності (Ф.5);

3) можливість здійснення рейтингової оцінки діяльності підприємства як стосовно інших господарюючих суб'єктів, так і в часі, тобто за періодами діяльності.

Відповідно до викладених вище принципів була сформована система показників оцінки

фінансового потенціалу підприємства:

1. Загальні показники фінансової стабільності:

- коефіцієнт маневреності власних коштів;
- коефіцієнт забезпеченості власними оборотними коштами;
- коефіцієнт автономії;
- коефіцієнт довгострокового залучення позикових коштів.

2. Показники ліквідності і платоспроможності:

- коефіцієнт абсолютної ліквідності;
- коефіцієнт термінової ліквідності;
- коефіцієнт поточної ліквідності.

3. Показники рентабельності:

- рентабельність сукупних активів;
- рентабельність власного капіталу;
- валова рентабельність продаж путівок.

Запропонована система характеризується простотою і наочністю показників, що розраховуються, публічністю інформаційної бази аналізу, а також універсальністю, можливістю зіставлення і ранжирування підприємств за ступенем розвитку потенціалу підприємств у рамках єдиної методики.

Для отримання якісної оцінки рівня фінансового потенціалу підприємств та встановлення напрямів їх розвитку розрахунки проводяться, з одного боку, в динаміці, а з іншого — в порівнянні з іншими суб'єктами господарювання.

Розглянемо практичне застосування при-

веденої моделі на прикладі аналізу фінансового потенціалу організацій санаторно-курортної галузі Вінницького регіону за 2005—2007 рр. Такий аналіз дозволить зробити комплексні висновки про динамічні зміни конкурентних позицій досліджуваних підприємств, зумовлені розвитком його фінансового потенціалу.

Рейтингова оцінка фінансового потенціалу за фінансовими показниками та ранжування підприємств за рівнем фінансового потенціалу проілюстровано у табл. 3, за результатами якої можна констатувати, що підприємства санаторно-курортної галузі регіону за 2005—2007 рр. мають переважно низький (ТОВ "Поділля", ТОВ "Подільський Артек", ДП "Сокілець", ДП "Гірський") та критичний (ТОВ "Березовий гай") рівень фінансового потенціалу. Це свідчить про те, що діяльність підприємств неприбуткова, фінансове становище нестабільне, керівництво не має можливості залучення капіталу в обсягах, необхідних для реалізації ефективних інвестиційних проектів та поповнення оборотного капіталу.

Лише ДП "Авангард", за результатами оцінки, з низького рівня фінансового потенціалу в 2005—2006 рр. перейшов у 2007 р. на середній рівень, що стало результатом прибутковості діяльності та залучення додаткового капіталу. Однак фінансова стабільність багато в чому залежить від змін у зовнішньому та внутрішньому середовищі.

ВИСНОВКИ

Провівши рейтингову оцінку підприємства, проранжувавши їх за рівнем фінансового потенціалу на високий, середній, низький та критичний, робимо наступні висновки. Фінансовий потенціал санаторно-курортних підприємств Вінницького регіону знаходиться на низькому та критичному рівні. Фінансово-економічна діяльність підприємств є неприбутковою, з відсутністю інвестицій та недостатнім фінансуванням з боку держави. Рентабельність капіталу в досліджуваних лікувальних закладів знаходиться на низькому рівні та поступово зменшується за рахунок зміни кон'юнктури ринку, зменшення рентабельності продаж, уповільнення оборотності активів та суттєвого зменшення частки чистого прибутку.

Управління фінансовим потенціалом санаторіїв здійснюється неефективно. Не існує скоординованого за всіма підрозділами чи

функціями плану роботи організації, що базується на комплексному аналізі прогнозу змін зовнішніх, внутрішніх параметрів і отримання розрахунку економічних і фінансових індикаторів діяльності підприємства. Також працюють неефективно механізми оперативно-технічного управління, які забезпечують рішення виникаючих проблем і досягнення поставлених цілей (обсягу надання послуг, прибутку, інвестицій).

Література:

1. Бланк И. А. Управление использованим капиталом. — К.: Ника-Центр: Эльга, 2000. — 652 с.
 2. Головова Л. С. Методологічні проблеми вимірювання потенціалу підприємства // Економіка та держава. — 2007. — №4. — С. 37—42.
 3. Гринив Л. С. Территориальный хозяйственный механизм управления курортами (на примере бальнеологических курортов Карпатского региона УССР). — Львов, 1989. — 290 с.
 4. Гулич О. И. Факторы регулирования экологически сбалансированного развития курорто-оздоровительных территорий // Экономика Украины. — 2005. — № 5. — С. 78—82.
 5. Кунцевич В. О. Підходи до діагностики фінансового потенціалу підприємства // Актуальні проблеми економіки. — 2005. — №1. — С. 68—75.
 6. Мацала В. Рекреаційно-оздоровчо-туристичні комплекси (питання теорії, методології, практики): монографія. — Львів, 1998. — 360 с.
 7. Мішина С. В., Мішин О. Ю. Методичне забезпечення оцінки ефективності використання фінансових ресурсів підприємства // Научно-технический сборник. — 2009 — №87. — С. 272—278.
 8. Парацій О. Аналіз фінансового потенціалу підприємства // Наукові записки. — 2005. — №14. — С. 18—21.
 9. Фомин П. А., Старовойтов М. К. Особенности оценки производственного финансового потенциала промышленных предприятий: www.cis2000.ru/publish/articles/book_9.
 10. Хобта В. М., Лазарева Т. С. Формування інтегрального показника оцінювання потенціалу підприємства в умовах інноваційної моделі розвитку економіки // Наукові праці ДонНТУ; Серія: економічна. — Випуск 35. — 2008. — С. 154—161.
- Стаття надійшла до редакції 04.01.2010 р.*